Enerji'nin dev isimleri DÜNYA'ya konuştu

(Soldan Sağa) Ankara Temsilciliğimizden Songül Selvi, Alaaddin Middle Başkan Yardımcısı ve Güney Yıldızı Yönetim Kurulu Başkanı Ecvet Sayer, Ankara Temsilcimiz Ferit B.Parlak, Shell Türkiye Yönetim Kurulu Başkanı Nusret Cömert, Turcas Petrol AŞ Yönetim Kurulu Üyesi Batu Aksoy, Petrol Platformu Genel Sekreter Yardımcısı Altan Kolbay'ın biraraya geldiği toplantıda sektörün sorunları tartışıldı.

Petrol Platformu Derneği Başkanı ve Shell Enerji A.Ş. Yönetim Kurulu Başkanı Nusret Cömert:

Enerji fiyatlarına maliyetlerin yansıtılmaması sübvansiyondur

Hükümetin enerjide maliyet esaslı tarifeye geçmesi vatandaş ve sanayici tarafından tepkiyle karşılanırken, enerji sektöründe faaliyet gösteren dev şirketler sistemi 'reform' olarak nitelendirdi. Petrol Platformu Derneği'nin 31 üyesi adına DÜNYA Gazetesi'nin sorularını yanıtlayan Turcas Petrol Batu Aksoy ve Nusret Cömert, enerjide temmuz ayında yürürlüğe girecek olan enerjide maliyet bazlı fiyatlandırmaya ilişkin açıklamalarda bulundu. Petrol Platformu Derneği Başkanı ve Shell Enerji A.Ş. Yönetim Kurulu Başkanı Nusret Cömert, enerji fiyatlarını maliyetlerin yansıtılmamasını sübvansiyon olarak değerlendirirken, doğalgaz piyasasında serbestleşme olması durumunda fiyatlara müdahalenin olmayacağının altını çizdi. Batu Aksoy, enerjide döviz kuru ve petrol gibi maliyetler doğrultusunda oluşan maliyet esaslı fiyatlandırmayı bir 'reform' olarak tanımlarken, sisteme tepki gösteren sanayiciye ve vatandaşa, "Enerji fiyatlarına maliyetlerin yansıtılmamasının faturası vatandaşın vergisi yoluyla tahsil ediliyor" diye yanıt verdi.

Sizce kontrat devrinin şirketler BOTAŞ ile rekabet edecek durumda mı?

Kamunun ağırlığının yüzde 90 seviyesinin üzerinde olduğu bir ortamda onla tabi ki rekabete girecektir. Piyasa hakimiyetini elinde bulunduran oyuncunun bu hakim durumunu kullanarak, yüzde 10'un altında pazar payı ile girmiş olan oyuncuyu çıkaracak ortamı da oluşturmamak gerekir. Bunun için EPDK ve Rekabet Kurumu'na çok önemli görevler düşüyor. Enerji fiyatlarında maliyet bazlı fiyatlandırmanın olması durumunda 5 veya 10 oyuncu piyasanın yüzde 51'inde faaliyet gösterirse buna gerek kalmaz. Bundan sonra sadece denetleyici, düzenleyici otoriteler rekabeti gözlemlerler. Böyle bir müdahaleye gerek kalmaz. Ama böyle sağlıklı bir sistem oturtmak için kamu ağırlığı yüzde 49'a inene kadar gereklidir. Yüzde 49'a indikten sonra bundan söz etmenin hiçbir anlamı olmaz.

BOTAŞ kontratlarının bir kısmını özel sektörden 4 firmaya devretti. Ancak bu 4 firmadan sadece 1'i faaliyete başladı. Diğer şirketler niçin devreye girmedi?

Onlar adına bu konuda bir görüş bildirmemiz zor. Ama bizim aldığımız bilgi yükümlülüklerini yerine getirmek adına formalitelerle uğraşıyorlar yönünde. Artık ama ihale şartnamesine baktığımız zaman bir tek şey var, o da bir an önce devreye girmeleri. Süreç içinde ilk olmaları nedeni ile bir takım gevşemeler olmuştur. Formalitelerin ne şekilde yapılacağına ilişkin belirsizlikler daha belirgin bir hale gelmiştir. Bu anlamda bu süreç hızlanır ve bu 3 şirkette devreye girer.

Bu devrideki gecikmenin nedenini neye bağlıyorsunuz? Yani BOTAŞ'ın piyasadaki gücünü kaybetmeme isteği olabilir mi?

Bunun uygulanabilirliği konusunda değişik görüşler vardı. Yani kontrat devri uygulanamaz diyenler vardı. Bunun yanı sıra kontrat devri yapılsın, miktar devri yapılmasın diyenler olda. İthal ettiğimiz ülkelerin şirketleri buna rıza göstermez diyenler olda. Bununla ilgili konsensüs sağlanması da uzun bir süre aldı. Türkiye'de ilk defa yapılacak bir uygulama olduğu için bu adımın nasıl atılacağı, nereden başlanacağı konusunda bazı teknik tereddütler olda. Bizim Petform olarak o sürece konsantre olmayı pek istemiyoruz. Bunun yapılabilirliği herkes tarafından görüldü.

Doğalgaz piyasasında serbestlik için miktar devri mi yoksa kontrat devri mi tartışmaları boy gösterdi. Bu kapsamda piyasanın serbestleşmesi açısından özel sektör hangi seçeneğe sıcak bakıyor?

Miktar devri de elbette ki bir çözümdür. Kontrat devrinde bir gerekliliktir sağlanan muvafakatı vardı. Bunun tedarik edilememesi halinde piyasaya oyuncu olarak girebilecek ama kalifiye ama bu piyasanın risklerini alabilecek kapasiteye sahip yerli veya yabancı oyuncuların miktar devri yöntemi ile girmesi bizim önerimiz yöntem. Kanunda da öyle çözülmüş. Yani kontrat devrini yapamazsanız miktar devrini yapırsınız. Biz açıkça bunun paralel şekilde gitmesini desteklıyoruz. Yeni bir model arayışı içinde olunduğunu duyduk. Ama yeni bir modele ihtiyaç yok. Modellerin kombinasyonu buna çözüm olabilir.

Doğalgazda özel sektörün payı yüzde 51 seviyesine gelirse rekabet ortamından bahsedilebilir mi?

Bu arada ithalatın serbest bırakılması da bir model olarak tartışılıyor. Ancak ithalatın serbest bırakılması zaten gereklidir. Yani ithalatın serbest olması kontrat devri ve miktar devri modellerini destekleyen bir unsurdur. Burada amaç özel sektörün mümkün olduğu kadar devreye girmesi, kamunun buradaki ağırlığının hakları ve yükümlülükleri ile azaltılmasıdır. 4646 sayılı Doğalgaz Piyasası Yasası'nda belirtildiği gibi kamunun ağırlığını yüzde 20'ye indirdiğiniz zaman serbest piyasa işliyor demektir. 2009 yılına fazla bir süre kalmadı. 1 sene içinde yüzde 20'ye indirmenin pek mümkün olmadığı bir gerçek. Ama en azından yüzde 51 seviyesine özel sektör getirilirse burada en azından bir rekabet ortamından bahsedilir. Bununda yolu miktar ve kontrat devridir. Talep artıyor, bu anlamda arz güvenliği çok önemli. Arz güvenliğinin serbest rekabet ortamı içinde sağlanacağını düşünüyoruz. Talep ihtiyacı ortaya çıktığı zaman mevcut oyuncularda ortaya çıktığı anda artık mevcut oyuncular olduğu için ilave gazı getirecekler. Siz bunu o güne ertelenseniz arada bir süreç daha ihtiyaç olur ki, o zaman bunu yerine getirmek daha zor olur.

"Sadece 4 firma yetmez tam rekabet şart"

2007 sonunda Shell, BOTAŞ ile ikinci ithalatçı olarak devreye girdi. Kontrat devralan diğer 3 üye yükümlülüklerini yerine getirmek için sırada bekliyor. Bunların devreye girmesi çok gerekli olduğunun altını çizmek gerekir. Bunun sektörün gelişimi açısından çok yararlı olduğunu söylemekte fayda var. Tabi olay piyasaya sadece bir veya 4 firmanın katılması değil. Önemli olan bizim üyemiz olan ya da olmayan bu işte faaliyet göstermeye yeterli tüm katılımcıların devreye girebileceği, tam rekabet ortamının sağlandığı bir durumda sürdürülebilir ve sürekli enerji kaynağının sağlanmasıdır.

Konuşmanızın başında Hükümetin önümüzdeki günlerde adım atacağı enerjide maliyet bazlı fiyatlandırmaya değindiniz. Siz piyasanın sağlıklı işlemesi için maliyet bazlı fiyatlandırma serbestleşmenin bozulmasını nasıl sağlayacak açıklar mısınız?

Evet. Maliyet bazlı şeffaf fiyatlandırma ile çok önemli bir adım atıldı. Maliyet Bazlı Fiyatlandırma Mekanizması ülkemiz, şeffaf ve rekabetçi bir doğalgaz piyasasına kavuşma yolunda en büyük adım olan fiyatlandırma hususunu, belli bir formül çerçevesinde otomatik olarak belirleyecek bir sistemle gerçekleştirdi. Biz, atılan bu adımı bir 'reform' olarak nitelıyoruz. Bu rekabet ortamı oluşana kadar serbest rekabet ortamı oluşmasını sağlayacak bir araçtır. Artık bunun politik uygulama yükümlülüğü karar mercilerinden alıp bilimsel bir yapıya oturtuluyor. Tamamen alım maliyeti ile ilişkilendiriliyor. Döviz bazlı ithal fiyatı ve döviz kurundaki dalgalanmayla ilişkilendiriyor. Maliyetteki değişimler aylık olarak artı veya eksi olarak yapıyor. Bunun denetimi Hazine Müsteşarlığı ve Devlet Planlama Teşkilatı'na bırakıyor. KİT'ler açısından çok önemli bir adım. Bunun uygulanmı dönemi 1 Temmuz olarak ayarlandı. Ayrıca uygulanma süresi 4628 sayılı Elektrik Piyasası Kanunu'nda tanımlanan geçiş süresini içerecek. Yani 31 Aralık 2010 yılına kadar geçerli olacak. Ondan sonra da zaten umuz bunlara gerek kalmayacak.

Serbest piyasa koşullarını düzenlemediğimiz sürece rekabet ortamı oluşturamıyorsunuz. Bu kapsamda piyasada iki model uygulayabilirsiniz. Bunlardan birincisi bizim istediğimiz maliyet esaslı yani kamu veya özel sektörün ayakta kalmasını sağlayacak bir model. Diğeri ise maliyetin yansımaması modelidir ki bu teşvikli sübvansiyondur. Bizim teşvikli sübvansiyonlar yapılsın veya yapılmasın deme gibi bir durumumuz yok. Bu bir hükümet politikasıdır. Sübvansiyon yapılma ihtiyacı olabilir. Ancak takdir edersiniz ki, her gelir grubuna eşit şekilde sübvansiyon verilmeyebilir. Ama biz sübvansiyonun KİT'ler kanalıyla yapılmması gerektiğine inanıyoruz.

"Ertelenmiş düzeltmenin bugün yapılmasının bile maliyeti var "

Bu arada maliyet bazlı denildiği zaman insanlar fiyatların sürekli artacağını düşünüyor ancak bugün ki petrol fiyatları artar mı azalır mı bilemeyiz. Azalması halinde bu defa maliyet bazlı fiyatlandırmada fiyatların düşmesi anlamına gelecek. Bu fiyatların aşağı indirilmesini zorunlu kılacak. Bu iki tarafı çalışan bir sistem olacak. Bugün itibariyle doğalgaz fiyatları maliyetin altında mı üstünde mi? Bunu tam olarak bilemiyoruz. Ama bu konuda maliyetin altında satıldığına ilişkin bazı endişeler var. Eğer maliyetler yansımıyorsa bu fiyat artışı gibi bir durum ortaya çıkaracak. Ama bu tek sefer olur.. Bu aslında ertelenmiş olan düzeltmenin bugün yapılması. Bunun bile bir maliyeti olduğundan söylenebilir.

Turcas Petrol Yönetim Kurulu Üyesi Batu Aksoy:

Özel sektör şeffaflığı tam manasıyla göremiyor

Dünyadaki bütün ülkelerde tekel sistemden serbest piyasaya geçişte sancılar yaşanmıştır. Türkiye'de de bu sancıları yaşıyor. Hiçbir tekelin kırılması kolay olmuyor. Kanunda BOTAŞ'ın iletim ve ticari faaliyetlerinin ayrıştırılmasına ilişkin bir madde var. Yani BOTAŞ'ın ana faaliyet konusu iletim olacak ve ticaret kısmında ilk önce ayrı şirket olacak daha sonra özel sektöre devrederek küçülecek. Onun küçülmesi ile özel sektörün payı artacak. Her ne kadar hesap ayrıştırması yapılmaya başlanmış olsa da tam manasıyla faaliyetlerinin iki ayrı şirket olarak ayrışması gerçekleşmedi. Özel sektör tam olarak şeffaflığı istediği derecede göremiyor. Dolayısıyla bu başından yapılmalıydı. Bu da kararlılık göstergesi olacak. Hesapların ayrışması çok iyi fakat yeterli değil. Özel sektör BOTAŞ'ın iletim şirketi BOTAŞ'ın toptan satış şirketine ve özel sektöre yeni gelen bütün toptan satış şirketlerine eşit mesafede hizmet versin istiyor. Bu hizmeti versin ve ticaret tek bir şirketin paçalanı iki ayrı faaliyeti olarak görülmesin. İkisi de ayrı kar merkezi şeklinde faaliyet göstersin. Bizim amacımız bu prosesin gerçekleşmesi.

Maliyet bazlı fiyatlandırma geciktiği bir 'reform'

Biz bunu geç gelen bir reform olarak görüyoruz. Sağlam istikrarlı kurumlar, gündelerin maliyetinin en azından son satış fiyatlarına yansıtıldığı bir fiyat mekanizması ile olur. Bu sadece gaz için değil elektrik sektörü için de geçerli. Yani ne kadar çok elektriğe ihtiyaç olduğundan bahsediliyor. Arz açığı yaşanacağından bahsediliyor. Dolayısıyla ne kadar üretim o kadar iyi. Ama yatırımcıda diyor ki, "Tamam yatırım yapayım ama sadece bir sistemin oluşması lazım. Yani 500 milyon Euro yatırım yapacaksam bir santrale, burada ürettiğim elektriğin serbest tüketicilere satmamdan emin olmalıyım ve düzgün çalışan bir elektrik borsasına satmam gerekir." Bir numaralı unsur serbest tüketicilere satış yapabilmesi. Devletle tabi serbest tüketicilere ayrı anda satış yapıldığı için devletle rekabet eder konumdasınız. Doğru bir fiyat mekanizması olmaz. Eğer daha ucuza devletten alıyorsa niye özel sekt'rden alsın. Ama eğer gerçek fiyatlandırma mekanizması olursa o zaman özel sektör rekabet edebilir. Doğalgazda çok benzer bir sistem var. Önemli olan doğalgaz piyasasındaki oyuncular ithal ettikleri doğalgazı rekabetçi bir koşulda adil bir düzen içinde son kullanıcılarına satmasıdır. Bu ortamın oluşması için bu maliyet esaslı fiyat mekanizması oluşturulmasının taraftarıyız.

Umuz söylendiği gibi Temmuz ayında başlar. Uygulanmanın yanı sıra detaylarının da olması gerekir. İlk günden bir takım aranışmaların yapılması gerekiyor. Sağlıklı başlansın. Problemli bir şekilde başlayıp problemli devam etmesin.

Devletin zaran yine vatandaştan çıkıyor

Siz özel sektör olarak maliyet bazlı fiyatlandırmayı olumlu karşılıyorsunuz. Ancak diğer tarafta vatandaş ve sanayicinin faturasının büyük bir artış olacağına dair endişeler var. Ben ona katılmıyorum. Ya piyasalar serbestleşecek, ya serbestleşmeyecek. Eğer petrol fiyatlarının dolayısıyla gaz fiyatlarının artışı. Bizim devlet şirketlerinde bir zarar mekanizması oluyorsa o devlet şirketlerinin sahibi kim? Vatandaş. Dolayısıyla yine para bizlerin cebinden çıkacak. Hatta başından siz bunu kamuya yayıyorsunuz. Aksi takdirde bunun zararları daha kötü vatandaşa çıkıyor. Bizde piyasanın serbestleştirememiş, yatırımları çekememiş oluyorsunuz. Burada önemli olan kısa değil, orta ve uzun vadeli bakabilmektir. Uzun vadeli hukuk açısı ile organize edilir. Bu maliyetler bir şekilde yansıyor mu? Yansıyor. Çünkü biz net ithalatçı bir ülkeyiz. Ülkenin sahibi kim? Vatandaş.

Hükümetin atmış olduğu bu adım özelleştirmeler ve özel sektör için yapılılı yorumları var. Siz bu yorumlara ne diyorsunuz?

Özel sektör kar ettiği yerde vardır. Sonuçta kısa vadede de vatandaşın çıkacak. Özelleştirmeyi daha cazip hale getirmek için yapılmış bir sistem. Özelleştirme yapılmadığı sürece rekabet nasıl artacak? Yani yapıydan bir mutluluk balonu içindeyiz diye düşünün bir gün bu balon patlayacak.

Petrol Platformu Derneği Genel Sekreter Yardımcısı Altan Kolbay:

Türkiye 53 yılda 3 bin kuyu açabildi

Petrol fiyatlarının varil başına her 1 dolar yükselişi 200 milyon dolar cari açığı artırıyor. Biz devletin belirlediği fiyatla gidersek her 1 dolarlık artışta ki geçen yıl 80 dolardan 140 dolara çıktı. Şimdi ise inişe geçti. Ancak petrol fiyatındaki her artışta vatandaşın cebinden 200 milyon dolar gidiyor. Dolayısıyla faturalar her bir birey bazında 10 milyon artacak deyince daha somut gelebilir. Ama petrolde 1 dolar yükseliş, 200 milyon dolarlık kayba neden oluyor. Petrol fiyatlarında her yüzde 10'luk artış enflasyonu yarım puan artırdığı kesin. Enflasyon hedeflemesini neden değiştirdi? Çünkü petrol fiyatları yükseliyor. Ama Tuyır ben devlet eliyle bu işi görüreceğim, piyasa oluşmasın' denilıne, o zaman vatandaşların cebinden milyarlarca doların akması demek olacak. Bence hesabı katılması önemli. Serbest piyasaya inanıyor muyuz, inanmıyor muyuz bu önemli.

Enerji fiyatlarının maliyet bazlı olmaması durumunda bu maliyet vatandaşın bütçesinden nasıl çıktığı bir örnek ile somutlaştırır mısınız?

Öte yandan enerji gündemindeki konular arasında yer alan Petrol Kanunu'na değinecek olursak, Petrol Kanunu sadece petrol değil doğalgazda da arama ve üretimi içermektedir. Enerjide arz güvenliği diyoruz. Türkiye kendi kaynaklarını kullanmıyor. Arama üretimde 1954'den 2007'ye kadar 3 bin 326 kuyu açılmış. Dünyada kazılan kuyu sayısı 20 bin.